

Значення показників матриці можуть бути від'ємними та додатними. Позитивні означають, що збільшення значення причини призводить до підвищення значення наслідку, а негативні – навпаки. Після вірної побудови тріо-когнітивної моделі окремих елементів бізнес-процесу визначають експертним шляхом їх причинно-наслідкові відношення ознак. Таким чином формують модель функціонування бізнес-процесу (як єдиного цілого) через моделі функціонування її окремих елементів.

Висновки. Отож, наведений приклад моделювання стратегічного розвитку соціально-економічного суб'єкта дає змогу зробити висновок, що кожен окремий елемент бізнес-процесу має базуватися на ієрархічній дифузії. Це допоможе побудувати модель бізнес-процесу, яка віддзеркалюватиме її основні фактори. Але у свою чергу, використання моделі не дозволить повною мірою передбачити виникнення ризиків. Дійсно, результати обчислень необхідно пристосувати до конкретної ситуації, враховуючи специфічні особливості виробничо-господарської діяльності соціально-економічних суб'єктів у сучасних конкурентних умовах.

Література

1. Бабій П. С. Особливості створення інтелектуальних продуктів: [текст] / П. С. Бабій, С. В. Бабій // *Кримський економічний вісник: наук. журнал.* -2014.- № 1 (08). Ч.1. – Сімферополь: Гельветика. – С. 25–27.
2. С. Б. Довбня, А. О. Найдовська, М. М. Хитько. *Стратегія підприємства. Ч. 1: навч. посіб.* – Дніпропетровськ: НМетаАУ, 2011. – 71 с.
3. Грицюк Е. О. *Економіка підприємства: навч. посіб.* – К. : Дакор, 2009. – 304 с.
4. Балабанов И. Т. *Инновационный менеджмент.* - спб: Питер, 2001. – 304 с.
5. Бабій С. *Інтелектуальне забезпечення процесів управління підприємством:* [текст] / С. Бабій // *Економічний аналіз: збірник наук. праць кафедри економічного аналізу.* – Тернопіль: ТНЕУ, 2011. – С. 39–43.
6. Бабій П. С. *Соціальна відповідальність інтелектуального бізнесу [Текст]* / П. С. Бабій, С. В. Бабій // *Збірник статей учасників Двадцять четвертої міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – ХХІ сторіччя»* – Т. 2. – Запоріжжя: Вид-тво ПГА, 2014. – 64 с.

УДК: 338.46:658.115.31

Саранюк Антоніна

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Житлово-комунальне господарство являє собою сферу, метою функціонування якої є забезпечення умов і належного рівня добробуту населення та функціонування міст, надання якісних послуг. Даний комплекс має складні технології, власні виробничі потужності, мережі інженерних споруд та комунікацій, які перебувають під впливом ринкових відносин та є об'єктом соціального значення. На сучасному етапі підприємства житлово-комунального господарства характеризуються нестабільними тенденціями, які пов'язані зі зношеністю мереж, основних засобів, недостатністю фінансування з боку держави.

Розмір дебіторської заборгованості є важливим моментом діяльності підприємств будь-якої форми власності і вимагає особливої уваги з боку керівників та економістів, адже має безпосередній вплив на фінансовий стан суб'єкта господарювання. У сучасних умовах функціонування підприємств житлово-комунальної галузі дебіторська заборгованість займає значну частку в структурі оборотних коштів, що потребує ефективного управління з метою вчасного надходження грошових коштів та загального підвищення ефективності використання оборотних коштів. Важливим є питання управління заборгованістю як на стадії її формування, так і на стадії інкасації, у зв'язку з цим актуальним є розробка комплексного механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємствах галузі.

У статті розглянуто особливості дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства України. Зокрема розкрито сутність дебіторської заборгованості,

визначено головну мету управління дебіторською заборгованістю, виявлено шляхи впливу обсягів дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємств житлово-комунального господарства. Проведено аналіз обсягів дебіторської заборгованості та запропоновано напрямки, щодо поліпшення управління дебіторською заборгованістю підприємств житлово-комунального господарства, що дасть змогу підвищити ефективність діяльності підприємств даної галузі.

Housing maintenance and utilities is the sphere, which aim of functioning is providing conditions and a proper level of population welfare as well as functioning of the towns and cities, providing qualitative services. The given complex has sophisticated technologies, own production capacities, network engineering structures and communications, which is influenced by market relations and is the object of social value. At the given time the enterprises of housing maintenance and utilities are characterised by unstable trends, which related to networks depreciation, fixed assets, insufficient funding by the state.

Amount of receivables is an important moment in activities of the enterprises of any property form and needs special attention of the heads and economists, as it makes direct influence on financial state of the entity. Under modern conditions of functioning of the enterprises of housing maintenance and utilities the receivables has a significant share in the structure of working capital, that needs an effective management with the aim of own capital flow and overall efficiency of working capital use. An important question is the matter of receivables management on the stage of its forming as well as on the stage of its collection, so development of complex mechanism of receivables management at the enterprises of the branch is relevant.

Peculiarities of receivables of the housing economies of Ukraine was considered in the articles. The essence of receivable was determined, the main aim of the receivable management was determined, the ways of influence of the receivables volume on the financial state of the housing economies of Ukraine was found. Analyse of the receivables volume was made and ways on improvement of receivable management of the housing economies of Ukraine were proposed, what will help to improve the efficiency of the activity of the enterprises in the branch.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю, житлово-комунальні послуги.

Keywords: housing and communal utility services, receivables, debts receivable management, housing services.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Фінансовий стан підприємств житлово-комунального господарства України – це комплексний показник діяльності, що формується під впливом багатьох факторів, вирішальним з яких є система управління дебіторською заборгованістю. Низька дисципліна і платоспроможність споживачів послуг житлово-комунального сектору економіки викликають зростання значних обсягів дебіторської заборгованості, що, своєю чергою призводить до збільшення кредиторської заборгованості, гальмуючи реформування галузі, й позбавляє її інвестиційної привабливості.

На деяких підприємствах розмір дебіторської заборгованості сягає 50% від загальної суми активів підприємства. Тому питання управління дебіторською заборгованістю на підприємствах житлово-комунального господарства сьогодні є одним з найактуальніших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у яких започатковано розв'язання проблеми. Значний внесок у дослідження процесів управління дебіторською заборгованістю, особливостей її формування та інкасації зробили такі вчені: М. Бандурка, І. Бернар, І. Бланк, А. Борисов, Л. Бражнікова, Е. Козлова, Ж.-К. Коллі, М. Коробов, М. Кужельний, А. Крушевський, О. Лаврушин, Т. Момот, С. Мочерний, В. Торкатюк та ін. Проте згадана проблема потребує поглибленого дослідження та пильної уваги з боку як держави, так і науковців.

Метою статті є дослідження дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства та розроблення заходів щодо ефективного управління нею.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині більшість підприємств житлово-комунального господарства перебувають у критичному фінансово-економічному стані. Дана ситуація зумовлена тим, що багато мереж, основних засобів уже зношені, спостерігається недостатнє фінансування з боку держави, зростають борги підприємств галузі, збільшуються тарифи на житлово-комунальні послуги, не відповідаючи їх якості, й тим самим спричиняють виникнення дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість – це вартісне вираження боргових зобов’язань на користь підприємства від фізичних, юридичних осіб та інших суб’єктів господарських відносин, що виникли у минулому внаслідок господарсько-економічних стосунків між ними та підприємством, становлять активи підприємства на визначену дату в поточний момент та обумовлюють необхідність сплати підприємству в майбутньому [1].

Управління дебіторською заборгованістю є важливим акцентом діяльності підприємств житлово-комунального господарства, що потребує особливої уваги з боку керівників і має передбачати формування та виконання цілей і завдань управління, узгоджених із загальною стратегією підприємства [2]. Отже, головною метою управління дебіторською заборгованістю підприємств житлово-комунального господарства є мінімізація її розміру, максимізація грошових надходжень за рахунок її погашення, скорочення термінів інкасації боргу та підвищення ліквідності дебіторської заборгованості з мінімальною втратою вартості [3, с. 159].

За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, загальна сума дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства в 2014 році порівнянно з 2010 роком збільшилася на 1132,6 млн. грн., або на 10%.

Розмір дебіторської заборгованості в 2014 році зменшився на 651 млн. грн. порівняно з 2013 роком (табл. 1). Проте даний показник не можна вважати позитивним, тому що при розрахунку дебіторської заборгованості підприємств даної галузі за 2014 рік не враховані дані з тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя і частини зони антитерористичної операції.

Таблиця 1

Дебіторська заборгованість підприємств житлово-комунального господарства за 2010 – 2014 рр. [4].

млн.грн.

	за станом на 01. 01. 2011	за станом на 01. 01. 2012	за станом на 01. 01. 2013	за станом на 01. 01. 2014	за станом на 01. 01. 2015
Дебіторська заборгованість	11836,5	13543,3	13208,0	13623,1	12972,1*

* без даних АР Крим та м. Севастополя

Найбільший обсяг дебіторської заборгованості (табл. 2) спостерігавсь у Дніпропетровській (2250,8 млн. грн.), Харківській (1634,8 млн. грн.), Донецькій (1263,3 млн. грн.) областях та в м. Києві (1596,5 млн. грн.); найменший у Чернівецькій (94,9 млн. грн.), Волинській (112,8 млн. грн), Хмельницькій (111,9 млн. грн.), Івано-Франківській (130,8 млн. грн.) та в Тернопільській (142,6 млн. грн.) областях.

Зменшилася дебіторська заборгованість у 2014 році порівняно з 2013-м у м. Києві (на 1260,5 млн. грн.), Харківській (на 398,6 млн. грн.), Івано-Франківській (на 51,2 млн. грн.), Волинській (на 1,7 млн. грн.), Луганській (на 592,4 млн. грн.) та Донецькій (на 593,1 млн. грн.) областях.

Щоб забезпечити ефективне управління дебіторською заборгованістю на підприємствах житлово-комунального господарства України, доцільно проаналізувати її структуру за окремими дебіторами (рис. 1).

За видами споживачів, найбільший відсоток дебіторської заборгованості припадає на населення – 68%, або близько 9292,4 млн. грн. Пільги та субсидії становлять 4% від загальної заборгованості (567,2 млн. грн.), державні бюджетні установи – 1% (141,3 млн. грн.), місцеві бюджетні установи – 9% (1278,3 млн. грн.) та інші споживачі – 17% (2343,9 млн. грн.) від загальної дебіторської заборгованості підприємств.

Дебіторська заборгованість підприємств житлово-комунального господарства України за 2013 – 2014 рр. (млн. грн.) [4]

Область	Дебіторська заборгованість підприємств ЖКГ України			
	на 01. 01. 2014	на 01. 01. 2015	приріст/зниження	
			млн. грн.	%
м. Київ	2857	1596,5	-1260,5	-44,1
Харківська	2033,4	1634,8	-398,6	-19,6
АР Крим	626,3	-	-	-
Київська	194,3	655,2	460,9	237,2
Запорізька	725,5	785,8	60,3	8,2
м. Севастополь	103,3	-	-	-
Івано-Франківська	182	130,8	-51,2	-28,1
Житомирська	165,2	188,3	23,1	13,9
Чернігівська	142,8	163,9	21,1	14,8
Полтавська	231,1	368,0	136,9	59,2
Тернопільська	76,4	142,6	66,2	86,6
Миколаївська	136	246,7	110,7	81,4
Вінницька	120,3	187,4	67,1	55,6
Сумська	199,7	276,4	76,7	38,4
Кіровоградська	153	166,3	13,3	8,6
Рівненська	148,1	190,5	42,4	28,6
Волинська	114,5	112,8	-1,7	-1,5
Хмельницька	95,4	111,9	16,5	17,3
Херсонська	129,8	219,3	89,5	68,9
Чернівецька	56,5	94,9	38,4	67,9
Черкаська	160,4	256,7	96,3	60,0
Закарпатська	107,6	251,3	143,7	133,6
Львівська	491,2	527,7	36,5	7,4
Луганська	1054,5	462,1	-592,4	-56,2
Дніпропетровська	1173,3	2250,8	1077,5	91,8
Одеська	289,2	688,8	399,6	138,2
Донецька	1856,4	1263,3	-593,1	-31,9
Усього в Україні	13623,1	12972,1	-651	-4,5

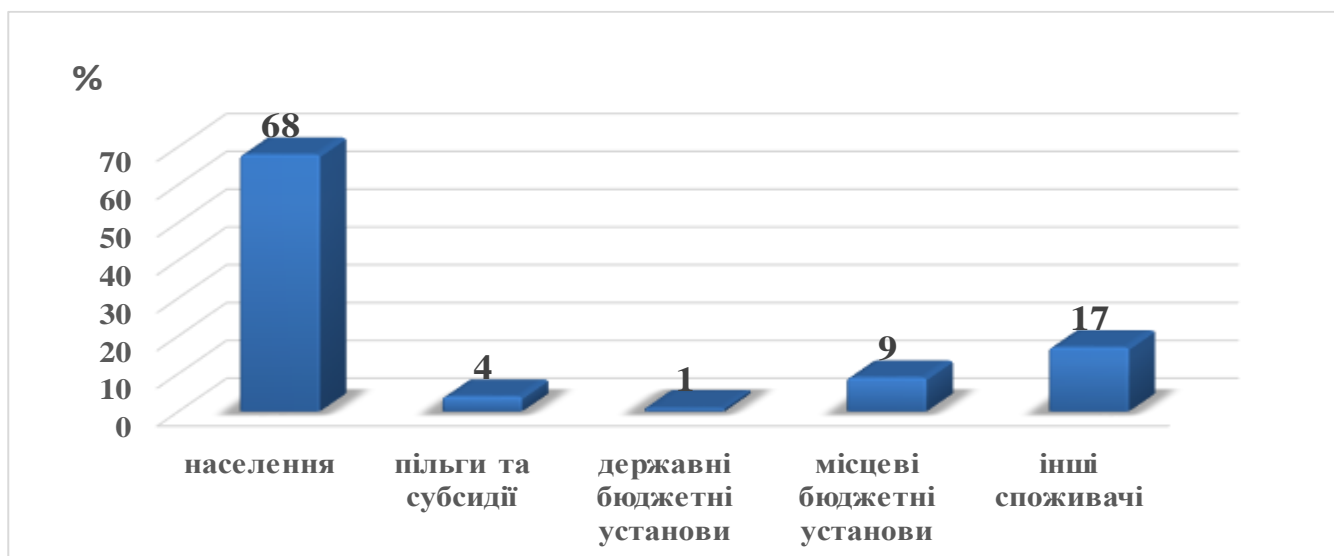

Рис. 1. Структура дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства України за станом на 01. 01. 2014 р. [4].

Причиною виникнення дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства є низка факторів. Одним із основних є значна заборгованість із заробітної плати та інших грошових виплат населенню. У даній ситуації громадяни не можуть оплачувати непомірні ціни на енергоносії та житлово-комунальні послуги.

Політичні фактори, відсутність макроекономічної стабільності, чіткої методології прогнозування, низький рівень управління бюджетними коштами не дають змоги досягти позитивних результатів у діяльності підприємств житлово-комунального господарства [5, с. 248]. У більшості таких підприємств більшість основних фондів застаріла; це є результатом того, що переважна їх частина залишилася ще з радянських часів, а переоснащення потребує великих витрат. Постійне зростання збитковості даних підприємств – актуальна проблема сьогодення. Все зазначене призводить не тільки до завищення вартості послуг, що надає підприємство, а й до погіршення їх якості. Однак, незважаючи на це, тарифи на житлово-комунальні послуги повинні бути економічно обґрунтованими, бо як занижкі, зависокі ціни й тарифи на послуги призводять до дестабілізації галузі житлово-комунального господарства.

Незадовільний стан підприємств даної галузі потребує комплексу дій, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, розроблення та реалізацію інвестиційних проектів із модернізації та розвитку. Зростання ефективності діяльності підприємств житлово-комунального господарства призведе до підвищення якості послуг та поліпшення добробуту населення. У даному контексті важливими є розроблення і впровадження цільових програм, механізмів залучення інвестицій, враховуючи особливості й напрямки діяльності підприємств житлово-комунального господарства [3, с. 160].

Нині управління дебіторською заборгованістю на згаданих підприємствах зводиться лише до формування звітів поточної діяльності та відображення в балансі підприємства операцій, унаслідок яких виникає дана заборгованість. У кращому випадку результати інвентаризації сум дебіторської заборгованості, впродовж минулих періодів, переносять на майбутні періоди.

Ми переконані, що для зниження рівня дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства потрібно здійснити низку заходів, зокрема:

- організувати на підприємствах спеціальний підрозділ для роботи з дебіторами;
- аналізувати дебіторську заборгованість відповідно до термінів її виникнення;
- аналізувати дані дебіторів, тобто визначати рівень їх платоспроможності, джерел фінансування їх діяльності для розроблення умов відносин із даними споживачами;
- розробити реєстр боржників залежно від категорії споживачів, суми їх заборгованості, термінів заборгованості;
- розробити відповідну політику роботи з кожною групою дебіторів.

Одним з напрямів управління дебіторською заборгованістю, особливо на підприємствах галузі, яким притаманні її високий рівень, має стати посилення контролю за нею через створення на кожному з таких підприємств спеціальних підрозділів. Діяльність структурного підрозділу з дебіторської заборгованості необхідно сконцентрувати на таких напрямках:

- 1) аналіз стану дебіторської заборгованості;
- 2) розроблення ефективних схем розрахунків із споживачами житлово-комунальних послуг;
- 3) розроблення і впровадження схем погашення дебіторської заборгованості;
- 4) оцінювання пропозицій підприємства щодо зменшення обсягу протермінованої дебіторської заборгованості, запобігання її утворенню в майбутньому та зміцнення платіжної дисципліни на підприємстві, подання плану розроблених заходів із реструктуризації боргів та координації у цій сфері [6];
- 5) реалізація розроблених заходів щодо реструктуризації дебіторської заборгованості;
- 6) оцінювання пропозицій інших вітчизняних підприємств галузі, а також зарубіжного досвіду щодо забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Також необхідно, шляхом розроблення законодавчої бази та внесення змін до законодавства впорядкувати систему пільг і субсидій громадянам на утримання житла. Адже

система пільг та субсидій в Україні є стримуючим фактором розвитку підприємств житлово-комунального господарства. Сьогодні, згідно з чинним законодавством, понад 7 млн. отримувачів пільг з оплати житлово-комунальних послуг, зокрема, ветерани війни, чорнобильці, діти війни користуються такими пільгами у межах норм споживання. Водночас для майже 200 тис. осіб (пенсіонери з числа працівників міліції, слідчих прокуратури, медичних працівників сільської місцевості) надання таких пільг не обмежується нормами [7]. Тому вважаємо за доцільне прийняти законопроект, що дав би змогу створити для всіх громадян, які користуються такими пільгами, рівні умови.

Нині майже нема засобів боротьби з неплатниками – хоча суди ухвалюють рішення про необхідність сплати боргів, проте виконавчі служби, як правило, не знаходять у неплатників можливості оплатити борг. Досвід житлово-експлуатаційних контор і об'єднань співвласників багатоквартирного будинку свідчить, що великі борги мають, в більшості випадків, люди досить заможні [8, с. 122]. Враховуючи, що об'єднання співвласників багатоквартирного будинку боржника утримують громадяни, котрі проживають у даному будинку, такі об'єднання, на нашу думку, повинні мати реальні права у боротьбі з боржниками. У більшості країн світу цієї проблеми немає: якщо людина матеріально не спроможна утримувати своє житло, вона повинна його продати, оплатити борги і придбати житло дешевше або отримати соціальне житло.

Для стимулювання населення до економного споживання комунальних послуг і ефективного використання бюджетних коштів доцільним було б розроблення мінімальних норм споживання, на які встановлюватимуть мінімальні тарифи та призначатимуть пільги і житлові субсидії. Тобто, важливо запровадити шкали розрахунку тарифів на оплату послуг електропостачання, водопостачання і газопостачання.

Позитивним є також встановлення за рахунок підприємств житлово-комунального господарства лічильників води, газу мешканцям будинків – як багатопверхівок, так і приватного сектору, що дасть змогу забезпечити достовірний облік використання ресурсів, а також їх економне використання.

Висновки. Отже, проблема заборгованості споживачів з оплати житлово-комунальних послуг є однією з причин кризового стану підприємств житлово-комунального господарства. Для забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю необхідно:

- створити на підприємствах житлово-комунального господарства спеціальні підрозділи з дебіторської заборгованості;
- впорядкувати систему пільг та субсидій громадянам на утримання житла;
- для зміцнення платіжної дисципліни впровадити жорсткіші штрафні санкції за несвоєчасну оплату;
- розробити мінімальні норми споживання, на які будуть встановлені мінімальні тарифи та призначені пільги і житлові субсидії.

Упровадження запропонованих заходів дасть змогу значно поліпшити управління дебіторською заборгованістю підприємств житлово-комунального господарства та підвищити ефективність їх діяльності.

Література

1. *Полуянов В. П. Аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємств житлово-комунальної галузі України в сучасних умовах. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/52193/27-Poluyanov.pdf?sequence=1>*
2. *Бражникова Л. Н. Некоторые подходы к совершенствованию системы управления дебиторской задолженностью коммунального предприятия. [Електронн. ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8235/3Brazhnikova.pdf?sequence=1>*
3. *Георгієва А. І. Особливості дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства України / А. І. Георгієва, Н. В. Колесник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 1. – С. 158–161.*
4. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/ekonomika-ta-taryfna-polityka/>*

5. Хрущ Н. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в сучасних інтеграційних процесах України / Н. Хрущ, І. Білик // Економічний аналіз. – 2008. – № 3 (19). – С. 247–250.

6. Полякова Н. С. Дебіторська заборгованість підприємств ЖКГ: регіональний аспект. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/eco-3-2012/050-58.pdf>

7. Соціальна реформа посилить адресність підтримки незахищених громадян. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr-admin.gov.ua/Comitet/Ua/region/5.pdf>

8. Ровенчак Т. Г. Тарифна політика – один із напрямів реформування галузі ЖКГ / Т.Г. Ровенчак // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві: наук.-техн. збірник. – 2012. – С. 119–124.

УДК 332.012.334

Феденчук Ярослав

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВНОГО ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

У статті визначено пріоритетність місцевого самоврядування як основного інституту управління економічним розвитком громади.

Окреслено проблеми становлення та обґрунтовано напрями модернізації місцевого самоврядування з позиції модернізаційної теорії.

Зазначено, що для забезпечення інноваційного управління розвитком території необхідним є пошуку ефективної моделі муніципального та регіонального управління.

Доведено, що ключовим завданням держави є проведення адміністративно-територіальної реформи, законодавче забезпечення діяльності місцевого самоврядування, зміцнення фінансово-матеріальних засад функціонування органів місцевого самоврядування.

In the article certainly priority of local self-government as a basic institute of management economic development of society.

Outlined becoming problems and grounded directions of modernization of local self-government from position of modernization theory.

It is marked that for providing of innovative management development of territories a necessity is the search of effective municipal and regional case frame.

It is well-proven that the key task of the state is a lead through of administrative-territorial reform, legislative providing of activity of local self-government, strengthening of financially financial principles of functioning of organs of local self-government.

Ключові слова: міське самоврядування, управління економічним розвитком, громада, адміністративно-територіальної реформа.

Keywords: local self-government, management economic development, society, administrative-territorial reform.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Проголошуючи стратегічні орієнтири побудови правової, соціальної держави, ратифікувавши Європейську Хартію місцевого самоврядування, Україна взяла зобов'язання адаптувати систему управління територіями до європейських стандартів, забезпечивши належне місце в цьому процесі органам місцевого самоврядування, а щодо економічного й соціального розвитку громад як первинних адміністративно-територіальних утворень — провідне. Стимулювання розвитку місцевого самоврядування, підвищення його ролі і статусу шляхом забезпечення фінансово-економічної спроможності та реформування адміністративно-територіального устрою є одним із визначальних завдань становлення державності. Вказане визначає актуальність представленого дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій в яких започатковано розв'язання проблем. Вагомий внесок у дослідження економічних аспектів управління економічним і соціальним розвитком громад здійснили Б. Адамов, Б. Андресюк, Л. Бакер, О. Батанов, Р. Беннет, Е. Блейклі, Б. Блуестон, О. Бобровська, С. Богачов, М. Бутко, Р. Вальчак, В. Василенко, Е.